

480, 33 ras domino penderet dumtaxat, si pluri faenerare potuisset, ipse lucraretur, in creditam¹ pecuniam videtur, inquit, accepisse. plane si omnium negotiorum erat ei administratio mandata, mandati quoque eum teneri, quemadmodum solet mandati teneri debitor, qui creditoris sui negotia geasit. Marius Paulus quidam fideiusserat² pro Daphnide mercedem pactus ob suam fideiussionem³ et sub nomine alterius ex eventu litis caverat sibi certam quantitatem dari: hic a Claudio Saturnino praetore maiores fructus inferre iussus erat et advocacionibus ei idem Saturninus interdixerat. videbatur autem mihi iudicatum solvi fideiussisse⁴ et quasi redemptor litis extitisse et⁵ velle a Daphnide mandati iudicio consequi, quod erat condemnatus. sed rectissime divi fratres rescripterunt nullam actionem eum propter suam calliditatem habere, quia mercede pacta accesserat ad talem redemptionem. Marcellus autem sic loquitur de eo qui pecunia accepta spondit, ut, si quidem hoc actum est, ut suo periculo sponderet, nulla actione agat, sin vero non hoc actum est, utilis ei potius actio competat: quae sententia utilitati rerum consentanea est.

7 PAPINIUS libro tertio responsorum Salarium procuratori constitutum si extra ordinem peti coeperit, considerandum erit, laborem dominus remunerare voluerit atque ideo fidem adhiberi placitis oporteat an eventum litium maioris pecuniae praemio contra bonos mores procurator redemerit.

8 ULPIANUS libro trigensimo primo ad edictum Si procuratorem⁶ dederit nec instrumenta mihi causae reddat, qua actione mihi teneatur? et Labeo putat mandati eum teneri nec esse probabilem sententiam existimantium ex hac causa agi posse depositi: uniuscuiusque enim contractus initium spectandum et causam⁷ eam. Sed et si per collusionem⁸ procuratoris⁹ absolutus sit adversarius, mandati eum teneri: sed si solvendo non sit, tunc de dolo actionem adversus reum¹⁰ qui per collusionem absolutus sit, dandam¹¹ ait. Sed et de lite quam suscepit exsequenda¹² mandati eum teneri constat. Si quis mandaverit¹³ alicui gerenda negotia eius, qui ipse sibi mandaverat, habebit mandati actionem, quia et ipse tenetur (tenetur autem, quia agere¹⁴ potest): quamquam enim vulgo dicitur¹⁵ procuratorem ante litem contestatam facere procuratorem non posse, tamen mandati actio est: ad agendum enim dumtaxat hoc facere non potest. Si tutores mandaverint contutori suo mancipium emendum pupillo et ille non emerit, an sit mandati actio, et utrum tantum mandati an vero et tutelae? et Iulianus distinguit: referre enim ait, cuius generis servum tutores uni tutorum mandaverint ut emeret. nam si supervacuum servum vel etiam onerosum, mandati actione tantum eum teneri, tutelae non teneri: si vero necessarium servum, tunc et tutelae eum teneri non solum, sed et ceteros. nam et si¹⁶ mandassent, tenerentur tutelae, cur servum pupillo necessarium non comparaverint: non sunt igitur excusati, quod contutori mandaverint, quia emere debuerunt. plane habebunt nihilo minus mandati actionem, quia mandato non est obtemperatum. contra quoque Iulianus ait tutorem qui emit mandati actionem non habere adversus contutores suos. Si liber homo, cum bona fide serviret, mandaverit Titio ut redimeretur et nummos ex eo peculio dederit, quod ipsum sequi, non apud bonae fidei emptorem relinqui debuit, Titiusque pretio soluto liberum illum manumiserit, mox ingenuus pronuntiatus est¹⁷, habere eum mandati actionem Iulianus ait adversus eum cui se redimendum mandavit, sed hoc tantum inesse mandati iudicio, ut sibi actiones mandet, quas habet adversus eum a quo comparavit. plane si eam pecuniam dederit, quae erat ex peculio ad bonae fidei

emptorem pertinente, nullae ei, inquit Iulianus, mandari actiones possunt, quia nullas habet, cum ei¹⁸ utros nummos emptor dederit: quinimo, inquit, ex vendito manebit obligatus, sed et haec actio inutilis est, quia quantum¹⁹ fuerit consecutus, tantum empti iudicio necesse habebit praestare. Mandati actio tunc competit, cum coepit interesse eius qui mandavit: ceterum si nihil interest, cessat mandati actio, et eatenus competit, quatenus interest, ut puta mandavi tibi, ut fundum emereres: si intererat mea ermi, teneberis: ceterum si eundem hunc fundum ego ipso emi vel alius mihi neque interest aliquid, cessat mandati actio. mandavi, ut negotia gereres: si nihil deperierit, quamvis nemo gesserit, nulla actio est, aut si alius idonee gesserit, cessat mandati actio, et in²⁰ similibus hoc idem erit probandum. Si ignorantes fideiussores debitorem solvisse vel etiam acceptilatione sive pacto liberatum ex substantia debitoris solverunt, non tenebuntur mandati. Quod et ad actionem fideiussoris pertinet. et hoc ex rescripto divorum fratrum intellegere licet, cuius verba haec sunt: Catullo Iuliano. Si hi, qui pro te fideiusserant, in maiorem quantitatem damnati, quam debiti ratio exigebat, scientes et prudentes auxilium appellatis omiserunt, poteris mandati agentibus his aequitate iudicis tueri te. igitur si ignoraverunt, excusata ignorantia est: si acierunt, incumbet eis necessitas provocandi, ceterum dolo versati sunt, si non provocaverunt quid tamen, si paupertas eis non permisit? excusata est eorum inopia. sed et si testato convenerunt²¹ debitorem, ut si ipse putaret appellaret, tuto rationem eis constare. Dolo autem facere videtur, qui id quod potest restituere non restituit: proinde si tibi mandavi, ut hominem emereres, tuque emisti, teneberis mihi, ut restituas. sed et si dolo emere neglexisti (forte enim pecunia accepta alii cessisti ut emeret²²) aut si lata culpa (forte si gratia ductus passus es alium emere²³), teneberis, sed et si servus quem emisti fugit, si quidem dolo tuo, teneberis, si dolo non intervenit nec culpa, non teneberis nisi ad hoc, ut caveas, si in potestatem tuam pervenerit, te restitutum. sed et si restituas, et tradere²⁴ debes. et si cautum est de evicione vel potes desiderare, ut tibi caveatur, tuto sufficere, si mihi hac actione cedas, ut procuratorem me in rem meam facias, nec amplius praestes quam consecuturus sis.

9 PAULUS libro trigensimo secundo ad edictum De tuo etiam facto cavere debes.

10 ULPIANUS libro trigensimo primo ad edictum Idemque et in fundo, si fundum emit procurator: nihil enim amplius quam bonam fidem praestare eum oportet qui procurat. Sed et si de sanitate servi procuratori cautum est aut caveri potest aut de ceteris vitis, idem erit dicendum,²⁵ aut si culpa carerit non curaverit, condemnabitur. Si ex fundo quem mihi emit procurator fructus consecutus est, hos quoque officio iudicis praestare eum oportet. Si procurator meus pecuniam meam habeat, ex mora utique usuras mihi pendet. sed et si pecuniam meam faenori dedit usurasque consecutus est, consequenter dicemus debere eum praestare quantumcumque emolumentum sensit, sive ei mandavi sive non, quia bonae fidei hoc congruit, ne de alieno lucrum sentiat: quod si non exeruit pecuniam, sed ad usus suos convertit, in usuras convenietur, quae legitimo modo²⁶ in regionibus frequentantur. denique Papinianus ait etiam si usuras exegerit procurator et in usus suos convertit, usuras eum praestare debere. Si quis Titio mandaverit, ut ab actoribus suis mutuum pecuniam acciperet, mandati eum non acturum Papinianus libro tertio responsorum scribit, quia de mutua pecunia eum habet obligatum: et ideo usuras eum petere non posse quasi ex causa

(1) creditum edd. (2) extitisset F^o (3) <> Iust. (Fornice) (4) collusum F^o (5) eum F^o (6) idem B, gerere Mo. (7) digatar F (8) non ins. Kr.

(9) sit Mo, (10) a quo emit ins. Kr. (11) venditor ins. Kr. (12) convenerunt F (13) <> Iust. (Eisele) (14) § 1 fin. Iust. (de Medio) (15) <> Iust. (Cuiacius)

Trad. D.17.1.8. pr. Ulp. XXXI ad ed.

Se avrò nominato un procuratore e questi non mi restituiscie i documenti della causa, con quale azione sarà egli tenuto nei miei confronti? Labeone ritiene che lo sia con quella di mandato e che non sia accettabile l'opinione di coloro i quali ritengono che in questo caso si possa agire con quella di deposito: di ogni contratto si deve considerare infatti il momento iniziale e lo scopo pratico (causa).

D. 17.1.39 Ner.7 membranarum

Et Aristoni et Celso patri placuit posse rem hac condicione deponi mandatumque suscipi, ut res periculo eius sit qui depositum vel mandatum suscepit: quod et mihi verum esse videtur.

D. 17.1.39 Nerazio libro VII delle membrane

Sia Aristone sia il padre di Celso hanno ritenuto che si possa effettuare un deposito o assumere un mandato, con la clausola che il rischio del perimento della cosa sia a carico di chi ha assunto il deposito o il mandato: il che pare vero anche a me.